

ויקרא ב

לערנט מען אָפּ פון פסוקי (ווי דער רמב"ם האָט שוין געבראַכט אין די הלכות פריער⁸) „מבחר נדריך (נדרין כס"י) — היינט וואָס איז דאָ די נייע הלכה וואָס דער רמב"ם איז מוסיף ומחדש, וועלכע (א) ווערט אָפּגעלערנט דערפון וואָס „נמנו" די דרגות ומינים אין שמנים, (ב) איז פאַרבונדן מיט רצון האדם („הרוצה לזכות עצמו") און (ג) ער ברענגט אויף דעם נאָך ראיות „הרי נאמר בתורה והבל גוי" און „כל חלב לה' וגו'?"

ב. בפשטות קען מען לערנען אז אין דעם ענין פון „מז המובחר" ביי קרבנות זיינען פאַראַן כמה דרגות¹⁰, ווי ס'איז משמע אין רמב"ם גופא: ס'איז דאָ דער נידעריקער סוג מובחר וועלכער מוז זיין אין קרבן; אָן דעם איז עס אסור למזבח (כאָטש עס איז ניט קיין בעל מום).

ו' ווי דער רמב"ם זאָגט אין פרק ב' ¹¹ „ארבעה חוליים אחרים (מי שב- לובן עינו יבלת שאין בו שער, אם נגממו קרניו כו') אם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבין אותה לפי שאינה מן המוב- חר¹² והכתוב אומר מבחר נדריך."

(7) ראה יב. יא.

(8) פ"ב ה"ח.

(9) כצ"ל לאורה ככתוב.

(10) נוסף על הדין „מובחרין שכ' הרמב"ם בריש ההלכות (רפ"א), ש"ל שהוא פרט בתמימים, כמובן מזה שכללם ביחד „מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנאמר תמים יהי לרצון זו מ"ע (ועד"ז הוא בריש פ"ו שם). או שהוא ענין בפ"ע — ראה לקו"ש ח"ב ע' 130 בהערות. ואכ"מ.

(11) ה"ח.

(12) אבל „הזקן . . החולה כשהוא רועד מפני חוליו וכשלוון כח"ו הרי"ז מום (ולא רק אינו מן המובחר) — רמב"ם ה' ביאת מקדש פ"ז ה"ב.

א. אין סוף הלכות איסורי מזבח, נאָכדעם ווי דער רמב"ם רעכנט אויס די מיני שמנים וואָס זיינען כשירין למנורה און פירט אויס „אבל למנחות כולן כשירין"¹ — איז דער רמב"ם ממשיך בהלכה בפ"ע²:

ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשוה והפחות שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהי' מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפלה יהי' נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו. כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר³ כל חלב לה' וגו'.

דאָרף מען פאַרשטיין: דעם דין אָן מ'דאָרף ברענגען „מז המובחר" האָט שוין דער רמב"ם געזאָגט פריער אין תחילת הפרק⁴: „לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחילה כו' אלא כל שיביא לקרבן יביא מן המובחר". און דאָס

(1) פ"ז ה"ח.

(2) ה"א.

(3) בראשית ד, ד.

(4) פרשתנו ג, טז.

(5) בשו"ע י"ד סוס רמח הועתק ל' הרמב"ם (מלבד התחלתו „ומאחר . . הפחות"). ויביא קרבנו . . (והוא הדין) אף שבשינויים (וכדמוכח מזה שבכ"י לטור שם בסוף הסימן העתיק ל' הרמב"ם כצורתו) — ונתבאר בהתועדות.

(6) רפ"ז.

און דער רמב"ם ברענגט דארטן כלל
ניט אז מ'זאל ברענגען א יפה ושמן מצד
מבחר נדריכם].

און בסוף הל' איסורי מזבח איז דער
רמב"ם מחדש, אז "הרובה לזכות עצמו
יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו
מן היפה המשובח ביותר" — ניט בלויז
אזא וואס איז ניט כחוש וכעור, א בינוני
ואפילו למעלה מבינוני — נאר "היפה
המשובח ביותר".

און דאס לערנט דער רמב"ם אפ ניט
פון "מבחר נדריכם", נאר דערפון וואס
"נמנו" די מיני השמנים, און ברענגט
אויף דעם, "והבל הביא גם הוא מב-
כורות צאנו ומחלביהן" און "כל חלב
לה" — און פון דעם דוקא לערנט מען
אפ, "והוא הדין בכל דבר שהוא לשם
האל הטוב שיהי' מן הנאה והטוב"
(משא"כ דער דין פון "מבחר נדריכם"
איז א דין מיוחד ביי קרבנות).

אזוי איז אויך מוכח פון המשך לשון
הרמב"ם דא — "ומאחר שכולן כשרין
למנחות למה נמנו". דלכאורה איז ניט
פארשטאנדיק: דער רמב"ם האט דאך
שוין געזאגט אין א פריערדיקער הלכה¹⁵
"אע"פ שכולן כשרין למנחות הראשון
אין למעלה ממנו ואחריו השני כו" —
איז ממילא מובן דער טעם, "למה נמנו".
דעם דין פון "מבחר נדריכם" האט דאך
שוין דער רמב"ם געבראכט פריער,
דארף מען דאך וויסן די דרגות אין די
שמנים כדי צו קענען מקיים זיין דעם
"מן המובחר"?

איז דערפון גופא געדרונגען, אז מצד
דעם חיוב פון "מן המובחר" איז ניט
מוכרח וויסן די דרגות¹⁶, ווייל "מן

למעלה מזה איז דא א סוג מובחר
וואס איז ניט בלויז שולל א בהמה
שנמצא בה איינע פון די חוליים וכיו"ב
(וועלכע זיינען אסור למזבח¹³), נאר
אויך (ובעיקר) א "שה כחוש וכעור"¹⁴
וואס איז כלל ניט יפה וטוב. אז אויך
אויב עס פעלט דער "מובחר" — זאל
מען ניט ברענגען לכתחילה. ווי דער
רמב"ם זאגט אין ריש פ"ז (המובא לעיל)
"לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו
לכתחילה כיצד הי' חייב עולה לא יביא
שה כחוש וכעור ויאמר הרי אין בו מום
ועל זה נאמר¹⁵ וארור נוכל וגו' אלא כל
שיביא לקרבן יביא מן המובחר"¹⁶.

[און ווי ס'איז אויך מובן פון דברי
הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות¹⁷ "מי
שנדר שור או איל או כבש או עגל
וכיוצא בהם לא יביא כחוש ביותר שב-
אותו המין כו' ואינו חייב להביא היפה
השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו
אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש יצא
ידי נדרו". דארטן רעדט זיך וועגן א נדר

(13) ראה פ"ג ה"א בל' איסורי מזבח: נמצאו כל
האיסורין למזבח הרי הן יד ואלו הן בעל מום
ושאינו מן המובחר כו'. אלא שבפ"ב שם מסיים, ואם
הקריבן יראה לי שהורצו. ולהעיר מקריט ספר
(להמבט) שם ד, מבחר נדריך דכתיב למצוה הוא
ולא לפסול. ולפ"ז לכאורה לא הי' נדר אחר ממש
ברפ"ז שם. וראה לקמן הערה 16. ועצ"ע.

(14) בגדר כחוש בקדשים — ראה ציונים לתורה
(להרי ענגל) כלל יג. צפ"ע (המלוט) הל' איסורי
מזבח רפ"ז. ושי"ן. לקריש ח"ב שם.

(15) מלאכי א, יד.

(16) בקריט ספר לרמב"ם הל' שגגות פ"ב ה"ט
כ' (דהרמב"ם מפרש בגמ' (מנחות סד, א) נמצא
כחוש בבני מעיים כלומר שנמצא טריפה בבני
מעיים) ונקיט כחושה דכחוש נמי פסולה משום
הקריבהו נא לפחתך היכא דאית שמניה (וכברשי'
שם ד"ה אפי' נמצאת). וברמב"ם הל' איסורי מזבח
פ"ב ה"י כ' הטעם דהקריבהו נא לפחתך לגבי
טריפות האסורות. וראה צפ"ע המלוט שם.
בהנשמ בהערה 14.

(17) פס"ז ה"ד.

(18) ה"ט.

(19) אבל ראה מנחות פו, ב ברשי' כתי' ד"ה
שוין למנחות. וראה הערה הבאה.

דא אין הלכות איסורי מזבח, און זאגט עס נישט פריער אין הל' מתנות עניים²¹ (בהתאם להדוגמא דא גופא „האכיל רעב כו' כסה ערום כו'")²² — ווי אין שו"ע וואו דער דין שברמב"ם ווערט נעמקט אין הלכות צדקה²³; אדער נאך פריער — אין הל' תפלה (בהתאם צו דער ערשטער דוגמא אין רמב"ם „בנה בית תפלה כו'")?

נאך מער: דער רמב"ם ברענגט אין הל' תפלה²⁴ כמה דינים אין אופן בנין בית הכנסת ווי עס דארף זיין „גבוהה מכל חצרות העיר כו' — וואלט דאך דארטן געפאסט צו ברענגען אז „הרוצה לזכות עצמו" זאל בויען א בית תפלה באופן וואס „יהי נאה מבית ישיבתו" און בהמשך לזה ברענגען די אלע פרטי דינים וועלכע ווערן נכלל אין דעם חיוב כללי פון „כל חלב לה'".

אויך דארף מען פארשטיין די דוגמאות וועלכע דער רמב"ם ברענגט אויף „כל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהי' מן הנאה והטוב" — „בנה בית תפלה כו' האכיל רעב כו' כסה ערום כו' הקדיש דבר כו'". דלכאורה:

די גמרא זאגט²⁵ דעם חיוב פון „התנאה לפניו במצות" (וואס ווערט אפגעלערנט פון פסוק²⁶ „זה א-לי ואנוהו") און ברענגט די דוגמאות: „עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ס"ת נאה כו' בדיו נאה בקולמוס נאה בבלבד אומן וכורכו בשיראין נאין" — פארוואס

המובחר" איז שולל בלויז „כחוש וכעור", אבער סאיז נישט א חיוב צו ברענגען דעם משובח ביותר.

און דערפאר זאגט דער רמב"ם „למה נמנו" און עס איז א טעם בלויז פאר דעם וואס „רוצה לזכות עצמו"²⁰.

ג. מען דארף אבער פארשטיין:

וויבאלד אז דער דין אין רמב"ם איז נישט פארבונדן דוקא מיט קרבנות (נישט ווי דער דין פון „מבחר נדריכם" וואס איז דוקא ביי קרבנות כנ"ל) — נאך סאיז א דין כללי ביי יעדער זאך וועלכע איז פארבונדן מיט הוי, ובלשון הרמב"ם „בכל דבר שהוא לשם האל הטוב" (און ווי ער ברענגט די דוגמאות בזה) — איז פארוואס זאגט עס דער רמב"ם ערשט

(20) וגם גבי שמנים למנחות — ראה פיה"מ להרמב"ם (משנה מנחות שם ע"א) „ור"ל שוין למנחות ואין יתרון לזה על זה אלא למי שרוצה מצוה מן המובחר, ומפשטות המשך לשונו משמע, דגם כאותם השוין למנחות יש יתרון לזה על זה . . למי שרוצה מצוה מן המובחר" (ושווין הכוונה בכשרותם, וגם מצד הדיו „מבחר נדריכם"). ומה שמסיים „אבל הרוצה היפה והטוב כבר ידוע מעלתו בשבח" — כוונתו ע"פ סדרם במשנה, שהשני שבראשון קדם לראשון שבשני (וכירב בהשא). וראה ל' רש"י ור"ג שם רע"ב. ולהעיר שכו' היד מונה אותם במספר סידורי (ולא בכמשנה) — מא' עד ט'.

ועפ"י תומתק ההוספה בס' היד כאן בהי"א לגבי הט' בהי"א איירי רק מצד הדיו „מבחר נדריכם" ובוה אין נפק"מ בהעילוי שבשמנים השווים עצמם; וע"י מוסף בהי"א, דהרוצה לזכות עצמו כו' ויביא . . מן היפה המשובח ביותר" — גם מכין השמנים השווים גופא.

(*) ראה חרנום קאפח שם. ולכאורה יש שם טה"ד וחסרה תיבת „אלא".

(**) ראה עדי"ז הר המור" לרמב"ם שם סקל"ד שמופרש כן לדעת התוס' (שם ע"ב ד"ה שוין למנחות) — אלא שלפירושו ראשון שבשני מובחר יותר משני שבראשון גם לגבי מנחות (כמו במנורה). ולהעיר מרא"ם שהוא בלח"מ שם.

(21) כפ"ז או כפ"י.

(22) כפ"ז הי' דהל' מתני'.

(23) ייד' סו"ס רמח.

(24) פ"א ה"ב.

(25) שבת קלג, ב. ושי"נ.

(26) בשלח טו, ב.

משא"כ דער דין אין סוף הלכות איסורי מזבח „ביא קרבנו מן היפה המ- שובח ביותר“ איז ניט קיין דין אין דער חפצא פון קרבן, נאָר ס'איז אַ דין אין דעם גברא, כדיוק לשון הרמב"ם „הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע כו.“ און דערפאַר איז דאָס אויך ניט קיין דין פרטי ביי קרבנות, נאָר ס'איז אַ דין כללי ביי „כל דבר (וועלכע דער גברא פאַרבינדט עס) שהוא לשם הא-ל הטוב“ — אויך ביי אַנדערע מצות. ס'איז אַ הידור אין מעשה הגברא²⁷, „הרוצה לזכות עצמו“, אַז יעדער זאך וואָס ער טוט און ברענגט לשם הא-ל זאָל דאָס זיין „מן הנאה והטוב“.

ויש לומר אַז דאָס באַוואָרנט דער רמב"ם דערמיט וואָס ער לערנט אָפּ דעם דין פון מנחות („מאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו“) און ברענגט די ראי' „הרי נאמר בתורה והבל הביא גו“ — דערמיט ברענגט ער אַרויס אַז דער „ביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר“ איז פאַרבונדן מיט דעם גדר פון קרבנות (מנחות), וואָס איז נוגע (ניט) נאָר אין מעשה הגברא נאָר אויך אין דער חפצא של הקרבן.

און דאָס איז מודגש אין דער ראי' „הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא

ברענגט דער רמב"ם דאָ אַנדערע²⁷ דוג- מאות?²⁸

ד. ויש לומר הביאור בזה:

ווי מ'לערנט בהשקפה ראשונה קומט אויס, אַז דער חילוק צווישן דעם דין אין רמב"ם בסוף הלכות איסורי מזבח און דער הלכה פון „מבחר נדריכם“ וואָס דער רמב"ם רעדט פריער, באַשטייט אין דעם וואָס „מבחר נדריכם“ איז אַ דין אין דער חפצא (נדריכם), דאָס איז נוגע צום גוף קדושת הקרבן, און דעריבער טאָר אין דעם ניט זיין קיין פחיתות, אפילו ניט (אין דעם מראה) כחוש וכעור, וע"ד ווי „בזיון קדשים“²⁹;

27 ענינים הנ"ל לא הובאו בס' הרמב"ם (ובכלל לא הביא הדרשה דזה א"ל ואנוהו — התנאה לפניו במצות). אבל בעין משפט נסמן לב' מקומות ברמב"ם — הל' ס"ת פ"ז ה"ד ופ"ז מהל' לולב ה"ז — וצ"ע:

בהל' ס"ת שם כתב „כתב כתיבה מתוקנת נאה ביותר“, ולכאורה אין זה מיוסד בדרשת הגמ' שם, כדמוכח מזה שלא הביא השאר (גם) בנוגע לס"ת (אבל בכס"מ שם מציין להגמ' ומעתיק גם השאר). ובהל' לולב שם כ' הרמב"ם „מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשותן שלשתן אגודה אחת“. ולכאורה גם זה אינו הענין דלולב נאה שבגמ' שם שפשטות פירושו — שגוף הלולב עצמו יהי נאה. אלא שגם על איגוד הלולב אי' בגמ' (סוכה יא, ב) דהמצוה היא משום שנאמר זה א"ל ואנוהו (מונא במ"מ והגהמ"י שם). וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הדור מצוה (ע' רעו).

28 ולכאורה י"ל (כמ"ש באחרונים. אבל ראה שאגת ארי' ס"ג) דהרמב"ם ס"ל דאין הלכה כהאי תנא בגמ' דפ"י „זה א"ל ואנוהו“ — „התנאה לפניו במצות“ כ"א כאבא שאול בגמ' שם ד„ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה כו“, שזה הביא הרמב"ם (הל' דעות פ"א ה"ו) — אף שלא מהתוב ד„ואנוהו“ — אי כדעת ר"י בן דורמסקית במכילתא בשלח שם דפ"י „אעשה לפניו מקדש נאה ואין נוה אלא בית המקדש כו“, שג"י הביא הרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"א (אף שגם שם לא הביא הכתוב ד„ואנוהו“). ועצ"ע. ואכ"מ.

29 ראה ריש הל' איסורי מזבח ס"ה.

30 להעיר (יתירה מזו) מריטב"א שבועות (טו, א ד"ה אלא גדולות) שהדין מבחר נדריכם (ושאר הדרשות בנוגע לקרבן שיהא מן המובחר) „משום דאיכא מצוה לעשות מן המובחר שיהא הקרבן חשוב בעיניו וכדאמר' בעלמא התנאה לפניו במצות שלא יהא מצות בזיוות עליו כו“ (ועי' לשון הרמב"ן שם). וכן משמע בשא"ג ס"ג.

31 ולכן דוקא בזה צ"ל „נאה מבית ישיבחו“. ועד"ז בהשאר שצ"ל מהיפה ביותר שיש לו. שזה נוגע רק „לזכות עצמו יכוף יצרו הרע“, ולא בנוגע לגוף הקרבן כו'. ולהעיר מל' הרמב"ם בהל' ביהב"ח שם „ומפארים אותו ומייפין כפי כחו אם יכולין לטוח אותו כזהב ולהגדיל במעשיו ה"ז מצוה“.

המצוה — די קדושה דהקרבת גופא, דאָס הייסט דאָס וואָס ער איז מקדיש און גיט די זאך אַוועק לה', ס'איז דער-ביי אויך דאָ זיין קיום המצוה, ער איז דערמיט מקיים דעם נדר וואָס ער האָט אויף זיך גענומען אויף ברענגען אַ קרבן וכיו"ב, אָדער ער איז מקיים מצותו צו ברענגען דעם באַשטימטן קרבן וואָס ער איז מחוייב. דאָ איז אָבער דער עיקר ניט דער קיום המצוה של הגברא, נאָר בעיקר די פעולה אין דער חפצא — דער מקריב זיין אַ קרבן לה', אַוועק-געבן די בהמה וכו' לה'. וואָס דער סדר בזה איז אַז פריער איז דער מענטש מקדיש די בהמה, דערנאָך ברענגט ער זי לביהמ"ק כו' ביז מ'איז זי מקריב (בשליחות בעל הקרבן³⁵) ע"ג המזבח.

ובסגנון פשוט יותר: אלע מצות, אפילו לאחריו ווי דער חפץ מיט וועלכן מ'איז מקיים די מצוה ווערט תשמישי מצוה וכיו"ב, בלייבט דאָס בבטלותו של האדם; די זאך³⁶ וואָס אַ איד גיט אַוועק להשם און דער אויבערשטער „נעמט" דאָס פון אים, איז בהקרבת קרבן.

ו. און דאָס איז דער חילוק צווישן דעם דין הידור מצוה, וואָס די גמרא לערנט אָפּ פון פסוק „זה א-לי ואנוהו", און דעם דין אין רמב"ם „יביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר":

דער דין הידור מצוה איז — ווי די מצוה גופא — ניט (אזוי) צוליב דער

מבכורות צאנו ומחלביהו וישע ה' אל הבל ואל מנחתו: דער רמב"ם איז זיך ניט מסתפק מיט די ווערטער „והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהו" נאָר ער ברענגט אויך דעם המשך הכתוב, און ניט נאָר „וישע ה' גו" נאָר אויך — „אל הבל ואל מנחתו". ווייל דערמיט איז ער מדגיש אַז די הבאת הקרבן „מן היפה המשובח ביותר" איז ניט בלויז אַז ענין בשייכות למעשה הגברא נאָר ס'איז נוגע אויך צו דער חפצא דהקרבת דער „וישע ה'" איז גע-ווען ניט נאָר „אל הבל" (מצד זיין „יכוף יצרו"), נאָר אויך (און אלס אַ באַזונדער ענין) „ואל³⁷ מנחתו".

ה. די הסברה בזה:

דער חילוק צווישן קיום המצות און ענין הקרבנות (בכללות) ביחס לה-חפצא:

קיום המצות איז עיקרו מעשה של הגברא, דער גברא איז מקיים ציווי ה' שעליו. נאָר דער קיום ווערט דורכ-געפירט דורך דער חפצא. עס זיינען פאַראַן כמה דרגות אין דער פעולה וואָס ווערט אויפגעטאָן אין דער חפצא³⁸: תשמישי מצוה, תשמישי קדושה. דאָס אַלץ איז אָבער ניט דער מכוון פון מעשה האדם. זיין ענין איז — דער קיום המצוה שלו, נאָר ע"י פעולת הגברא ווערט אויפגעטאָן אין דער חפצא (תשמישי מצוה, תשמישי קדושה וכו').

בקרבת אָבער³⁹ איז דער גדר

כמוכן בפשטות. ועפ"י יומתקו דברי הרמב"ם בהל' ס"ת שם.

(35) וראה קידושין כג, ב ובתוס' שם. וש"נ.

(36) ולהעיר מהשקרא (מפענת צפונות פ"א ס"ה. וש"נ) אם יש בס"ת קנין עצם כמו שאר חפץ השייך לבעלי או יש בו רק קנין התואר, דהקריאה הוה דבר של הקדש ושייך לגבוה. וכל היכא דאיתא ב"י גזא דרחמנא איתא (וע"ש, שמחלק בין ס"ת של יחיד ושל רבים).

(32) שלכן נאמר עוה"פ ואל (ע"ד על על הפסוק הענין — מ"ק כו, א).

(33) ראה מגילה כו, ב. טושיע איתא ס"י קנד. י"ד סרפ"ב. וראה שרע אדה"ז סמ"ב ס"ו.

(34) וי"ל שמעין זה הוא בכתיבת ס"ת, שענינה הוא שמקדשו בכתיבתו, ובפרט האזכרות שבו,

מזבח³⁸, ס'איז דא אכילת מזבח³⁹, ווערט ער א חלק פון שולחן גבוה.

און דעריבער איז דער ענין פון „ירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר“ וואס ברענגט ארויס די שלימות פון נתינה לה' בא א קרבן, איז נוגע ניט אזוי צו דעם עצם גדר פון „מוקדשים“, אָדער „מעשה הקרבנות“ — וואס אין דעם ווערן נכלל אלע פרטים אין דעם מעשה הקרבן, און ניט בלויז דער פרט פון הקרבה ע"ג המזבח — נאָר צו ה' „(איסורי) מזבח“, דער גמר ושליומות קדושת הקרבן, וואס דאָס איז בהבאתו ע"ג המזבח⁴⁰.

ח. דערמיט איז פאָרענטפערט פאָר- וואָס דער רמב"ם זאָגט די דוגמאות פון „בנה בית תפלה וכו'“ (אז ביי זיי איז דער זעלבער דין פון „יהי מן הנאה והטוב“) — און ניט די דוגמאות שב- ש"ס:

דאָ רעדט זיך ניט וועגן דעם גדר פון הידור מצוה, א הידור אין דער זאך וואָס מ'טוט די מצוה, נאָר „כל דבר שהוא לשם האל הטוב“, יעדע זאך וואָס איז גלייך צו קרבן ע"ג המזבח, אין דעם וואָס מ'גיט עס „לשם האל הטוב“:

„בנה בית תפלה“ — פאָר דעם אוי- בערשטן⁴¹, ועד⁴² „הקדש דבר“ — איז

חפצא, נאָר צוליב קיום המצוה של הגברא, וכלשון הגמרא „התנאה לפניו במצות“, אז די מצוה וואָס דער אדם איז מקיים איז „ואנוהו“, ובמילא „עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה וכו'“. מיט דעם וואָס די מעשה מיט וועלכער ער טוט די מצוה איז נאה, איז דער קיום מצוה של הגברא אין אן אופן פון „התנאה לפניו“ — פאָר דעם אויבערשטן.

בא קרבנות אָבער איז דאָס ברענגען קרבנות „מן היפה המשובח ביותר“ ניט (בלויז) צוליב דעם „התנאה לפניו“ — פון דעם גברא, נאָר פאָרקערט, דאָס איז א חלק ופרט פון דעם גדר הקרבן להשם, אז דער קרבן להשם וואָס בא- שטייט אין דער קדושה והקרבה לה' (אוועקגעבן להשם) איז בשלימות וב- הידור יותר³⁷.

ז. און דאָס איז דער טעם פאָרוואָס דער רמב"ם ברענגט דעם דין ערשט אין ה' איסורי מזבח — ווייל דער ענין איז נוגע צום גדר פון „מזבח“. נאָך מער: ס'איז נוגע צו הלכות „(איסורי) מזבח“ נאָך מער ווי (אפילו) צו הלכות „מעשה הקרבנות“:

דער עיקר פון ענין הקרבן — איז קרבן לה'. און כאָטש פעולת האדם בזה פאָנגט זיך אן פון זיין מקדיש זיין דעם קרבן — איז אָבער דער עיקר און גמר הקרבן בהקרבנו ע"ג המזבח. וואָס דעמאָלט, בשעת ער ווערט לחמו של

(38) ראה זבחים פג, ריש ע"ב. רמב"ם ה' פסולי המוקדשין פ"ג ה"ב. וברש"י שם ע"א במשנה „המזבח מקדש — אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמו כו'“.

(39) זבחים יג, ב. ושי"ן תרי"ב צו ז, יח.

(40) להעיר מהק"ו במשנה מנחות פו, טע"א: כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית דך מה מנורה שאינה לאכילה כו' מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית דך. וברש"י כת"י שם: שהן לאכילה אכילת מזבח.

(41) משא"כ הא דבבבנין ביהמ"ק. מפארין אותו ומייפין כו' (ה' ביהב"ח שם) הוא לא רק כדי

(37) עפ"י יש להוסיף ביאור בהחילוק בין דין הידור מצוה גבי מילה, דבציצין שאין מעכבין את המילה אין חזון עליהן לאחר שסילק ידו (שבת קלג, ב וברש"י שם), משא"כ כאשר שחט כחושה בשבת חייב לחזור ולשחוט את השמינה (מנחות סד, א) — ראה אנציקלופד" תלמודית שם (ע' רעח), ושי"ן.

און די כפרת האדם וואָס אַ קרבן טוט אויף.

און דעריבער, וואָס מער ס'איז דאָ דער „יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר“ אין דער נתינת הגברא להשם, אַלץ מער איז דאָס מוסיף אין דער שלימות הכפרה וריצוי של הגברא⁴⁷ (וואָס דער מזבח פועל'ט) — „לזכות עצמו“. וע"ד ווי מ'געפינט כמה סוגים אין דעם ריצוי של הקרבן (פארבונדן מיט כוונת האדם), כיפר ולא כיפר⁴⁸, דער חילוק צווישן ריצוי החטאת און ריצוי דעולה⁴⁹, ועוד⁵⁰.

ויומתק יותר לויט ווי עס ווערט גע- בראַכט אין מפרשים, ובפרט אין רמב"ן עה"ת, טעמי מצות קרבן:

דער רמב"ן⁵¹ איז מבאר דעם טעם וואָס קרבנות זיינען מכפר, „שיחשוב האדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה . . דמו (דהקרבן) תחת דמו נפש תחת נפש“⁵².

און וויבאלד אזוי, איז מובן אַז דער יכוף יצרו הרע איז ניט אַ זייטיקע זאך אין דעם ענין הקרבת קרבן ע"ג מזבח, אָדער עכ"פּ נאָך אַ פרט אין דעם ענין הקרבן, נאָר דאָס איז דער גאַנצער גדר הקרבן, „יכוף יצרו הרע“, וואָס אין דעם

תוכנו וואָס ער גיט עס „לשם האל-ל“. ועד"ז אויך די מיטלעל צוויי פאלן „האכיל רעב כו' כסה ערום כו'“: דער ראָגאַטשאַווער⁴² איז מבאר אַז אין צדקה זיינען פאַראַן צוויי גדרים — צדקה ד„היה גדר מצוה“, און „צדקה בגדר כפרה“. און דאָס איז די הדגשה אין רמב"ם „האכיל רעב . . כסה ערום“, ווייל די ענינים פון צדקה זיינען פאַר- בונדן מיט „צדקה בגדר כפרה“⁴³, וכתוכו הכתוב „פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכסיתו“, וואו דער נביא רעדט וועגן די פעולות וואָס אַ איד דאַרף טאָן ביום התענית⁴⁴ לתשובתו ולכפרתו (ע"ד — קרבנות).

ט. די הסברת השייכות פון די צוויי ענינים אין דעם דין פון „יביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר“ — (א) אַלס דין אין „(איסורי) מזבח“, וואָס איז פאַר- בונדן מיט דעם חפצא דהקרבן (והקרב- בתו ע"ג המזבח), און (ב) דער מעשה הגברא — „הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו כו'“:

דער גמר ושליומות קדושת הקרבן לה', וואָס איז בהקרבתו ע"ג המזבח, איז דאָס גופא די סיבה אויף דעם ריצוי⁴⁶

„לזכות עצמו כו'“ כ"א „היז מצוה“ (הל' ביהביח שם). ואכ"מ.

(42) הובא בצפצפ"ג המלוקט ע"ס עבודה הל' איסורי מזבח כאן (אלא ששם מפרש דברי הרמב"ם כאן באופן הפכי).

(43) משא"כ מצד גדר מצות צדקה — „ערום . . אם היו מכירין אותו מכסין אותו לפי כבודו“ (רמב"ם הל' מתנע' פיז ה"ו). ולא הובא שם הדין (ההידור) שיכסה „מן היפה שבכסותו (דהנותו)“.

(44) ישע"י נח, ז.

(45) כפסוקים שם לפניו.

(46) להעיר מפרש"י פרשתנו ב, ב ד"ה אזכרתה.

(47) להעיר מפרש"י (ד"ה וצריכי) — יומא לד, רע"ב; ע, סע"ב.

(48) ראה וזחים ו, א ואילך.

(49) שם ז, סע"א ואילך.

(50) ראה לקיש ח"ב ע' 13 ואילך.

(51) פרשתנו א, ט. וראה גם של"ה מס' תענית

(ריא, ב) מרקנטי.

(52) וראה לעיל ע' 6 ואילך. ובכ"מ.

היצר און דערפאר איז „כאילו הקריב נפשו“.

באשטייט דער ריצוי און די כפרה פון דעם קרבן.

יא. און דורך דעם אופן פון הקרבה, וואס ער איז כופה „יצרו הרע . . ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר“, ווערט דער סיוס וגמר פון „הלכות (איסורי) מזבח“, אז לאחרי התחלת הפעולות פון דעם מזבח כפרת נפשו⁵⁵, כפרת ה„אסור“ — אסור וקשור⁵⁶ — ווערט נמשך און אויפגעטאן די פעולה פון מזבח בשלימותה ונרצה לו לכפר עליו — לכפר לפני הוי' לעשות נח"ר לקונו⁵⁷, כמרז"ל⁵⁸ „מזבח מזיח (גזירות) רעות מעל ישראל⁵⁹“ ומזין (העולם ניוזן⁶⁰) מחבב (את ישראל אל אביהם⁶¹) מכפר (עונות)⁶²“.

און בשעת עס ווערט בטל די סיבת החורבן והגלות — עונות (חטאינו), ווערט גלייך וממילא בטל דער מסובב, דער „גלינו מארצנו“, און „מיד הן נגאלין“⁶³ על ידי משיח צדקנו,

וואס יבנה מקדש במקומו⁶⁴, ובמיוחד המזבח⁶⁵ וואס „מקומו מכוון ביותר“⁶⁶, ויקבץ נדחי ישראל⁶⁷, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ תבא תשמה)

י. עפ"י יש לבאר הטעם וואס דער דין פון „כופה יצרו . . ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר“ ווערט אפגע- לערנט פון די שמנים למנחות דוקא:

דער תוכן ענין הקרבן איז⁶⁸, וואס איד גיט זיך אוועק צו דעם אויבערשטן (דורך כופה יצרו הרע וכו'); אבער ווען איז דאס באמיתית ובשלימות? בשעת זיין אוועקגעבן זיך איז אינגאנצן צו דעם אויבערשטן בלי חשבונות, און דוקא דעמאלט איז דאס מרצה ומכפר א כפרה שלמה וגמורה.

און דאס איז אויך דער טעם וואס מ'לערנט עס אפ פון די שמנים למנחות דוקא, ע"ד מרז"ל⁶⁹ אז דוקא בא קרבן מנחה שטייט „ונפש כי תקריב“ — „אמר הקב"ה מי דרכו להביא מנחה עני מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני“ — דוקא בא קרבן מנחה; ער ברענגט נישט קיין שור שמן וגדול, נאר דלי דלות פון א קרבן, איז דא מער בהדגשה ווי „הקריב נפשו לפני“, ווארום ביי אים איז נישטא קיין הרגש אז ער איז מקריב א קרבן בהידור ובשלימות, „ער“ איז א „שיינער איד“ וואס ברענגט א קרבן און — בהידור;

ביי אים הערט זיך דער אמת'ער שברון הלב, כפיית היצר ביז צו זביחת

(55) אגה"ת רפ"ב.

(56) תניא פ"ו.

(57) כתובות י"ד, סע"ב.

(58) פרש"י שם.

(59) כפרה הבאה לאחרי (מתוך) חבוב — ונרצה.

(60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(61) רמב"ם הל' מלכים רפ"א וסופו.

(62) ועיין זבחים סב, א. ואכ"מ.

(63) רמב"ם הל' הבה"ח רפ"ב. וראה לקו"ש ח"ח

ע' 362 בהערה. חכ"ד ע' 652 בהערה. ח"ל ע'

70-71.

(53) וכידוע הפי' ב.אדם כי יקריב — מכנס קרבן להוי"ו (קונטרס לימוד ההסידות פ"ב. ד"ה ושבתם תשיא (בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"ג. באחי לגני השירת פ"ב. ויעד. וראה לקראת פרשתנו ד"ה אדם כי יקריב וביאורו).

(54) מנחות קד, ב. הובא בפרש"י פרשתנו ב, א.

ויקרא ג

העלם דבר של צבורי, משל למלך בשר ודם שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו.

(ב) „מפני מה נאמרה פרוכת הקדש בפר כהן משיח ולא נאמרה בפר העלם דבר של צבורי משל למלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת אם רובה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת“.

אויך רש"י בפירושו עה"ת שטעלט זיך אויף די צוויי שינויים און ברענגט אראפ די בידע משלים, נאר מיט דעם אונטערשייד: בפירושו אויפן (פריער-דיקן) פסוק, „את פני הפרוכת“ (וואו ער ברענגט דעם צווייטן משל פון תנא דבי ר' ישמעאל) דערמאנט ניט רש"י דעם „שם אומר“; משא"כ בפירושו אויפן (שפעטערדיקן) פסוק, „ואת כל חלבו ירים“ (אין וועלכן ער זאגט דעם ערשטן

א. מ'האט מערערע מאל גערעדט אין דעם כלל אין פירוש רש"י על התורה, אז אין די מערסטע פאלן ככולם — בריינגט ניט רש"י בפירושו דעם נאמען פון דעם מקור לפירושו (ר' פלוני, רבותינו, תלמוד, מדרש וכיו"ב), ער זאגט ניט „דבר בשם אומר“.

דערפון גופא איז מוכח, אז אין די ערטער וואו רש"י איז יוצא מן הכלל און זאגט „דבר בשם אומר“, איז עס א חלק פון זיין ביאור, דארט קומט צו דורכ-דעם א תוספת ביאור אין דעם פסוק וענין.

א דוגמא בולטת צו דעם געפינט מען בפרשתנו, ביי דעם ענין (פסוקים) פון פר העלם דבר (של ציבור):

אין גמרא² ווערן געבראכט צוויי מימרות פון „תנא דבי ר' ישמעאל“, בזה אחר זה, בנוגע דעם שינוי הלשונות צווישן די פסוקים פון פר העלם דבר פון כהן המשיח און של ציבור:

(א) „מפני מה נאמרו יותרת ושתי כליות בפר כהן משיח ולא נאמרו בפר

כו' ופשוטו — הוא בפירוש „לאשמת העם“. — ולכאורה צ"ל בפרש"י שם „שנאמר באשמת"י ולא „לאשמת“ (שיגרת לישינ' דקרא בכזה משיח).

(4) ראה שם, י"ב ובפרש"י שם.

(5) שם, ו.

(6) שם, יז.

(7) ראה גם ירושלמי תענית פ"ב ה"א. וראה מפרשים שם.

(8) פרשתנו שם, יט.

(1) ראה ס' כללי רש"י (קה"ת תשמ"ז) פ"ח אות ו (בהוצאת תנשיא — אות טז). ושי"נ ועוד.

(2) זבחים מא, ב.

(3) פרשתנו ד, ט. — שהמדובר בהעלם דבר דוקא — בהתחלת הענין, כי תחטא בשגגה ולאח"ז אם הכהן המשיח יחטא (ובפרש"י שם, ג „מדרשו

(** וכן הועתק בראים כאן. — העירני חכם א' שכן תיקן גם ברלינר במהד"ת שלו, ובמהד"ק שלו מביא גירסא כזו מכת"י, וכן הוא בב' כת"י רש"י שתח"י, ובעוד ב' כת"י שתח"י הגירסא בפרש"י: כמו לאשמת העם שנאמר ונעלם דבר . . ועשו.

(* שני"פ פששים גם שוגג נכלל בלשון „העלם דבר“, כי שוגג בא ע"י העלם (ד"ו, מציאות כו'), אף שבפרש"י שם, ג ממדרשו (שהובא בפנים ההערה) הכוונה להוראת דבר.